

JOK-BLADET

3 - 2009

Text/innehåll där ej annat anges:
Olle Bernard (2009.11.30)
E-mail: olle.bernard@comhem.se
JOKs hemsida: jok.hemsida.net

LITEN SUMMERING AV DET STORA ÅRET 2009

Tack vare flera mycket trevliga händelser under år 2009, kommer detta år att för all framtid vara inskrivet med guldskrift i JOKs historiebok.

Bland allt de positiva, som hände under det gångna året, minns nog många av oss följande:

Sveriges första fynd av gulbrynad sparv gjordes vid en numera mycket välkänd fågelmatning på Järvafältet.

JOK utsågs av Svenska Djurskyddsföreningen som första förening/klubb någonsin till "Årets Djurvän".

Föreningen Rädda Järvafältet valde även i år att utnämna en **JOKare (Rikard Dahlén)** till Järvafältets hjälte.

JOK har aldrig varit större än nu och **nytt medlemsrekord, med 462 medlemmar,** sattes under år 2009.

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE 2010, se sida 2.

JOKs VÅRPROGRAM 2010, se sidorna 23-24.

I detta utskick ingår JOKs Medlemsförteckning och Miniförteckning över Järvafältets fåglar.

OBS! Inbetalningskort, gällande medlemsavgiften för år 2010, medföljer detta utskick.

JOK gratulerar "storebror"
Stockholms Ornitologiska Förening (StOF)
som fyller 50 i år.

OBS! Det är mycket snart JOK:s tur att 50-årsjubilera,
eftersom klubben bildades 1961.

★ *God Jul och Gott Nytt År* ★
★ *tillönskas alla JOKare* ★

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE 2010

Härmed kallas till Järvafältets Ornitologiska Klubbs årsmöte för år 2010.

Tid: 2010-02-09, kl. 19:00

Lokal: Naturskolan, Väsby gård

Efter årsmötesförhandlingar presenterar Johan Wallin en bildvisning, med bilder från flera JOKare, på temat:

”Fågelåret 2009 på Norra Järvafältet”.

Läs mera om programpunkten i JOKs vårprogram i slutet av detta JOK-blad, där innekvällarna presenteras på sidan 24.

MEDLEMSAVGIFTEN FÖR ÅR 2010

Med detta utskick bifogas inbetalningskort gällande medlemsavgiften för år 2010. (OBS! Fortfarande bara 50 kr).

Vi hoppas naturligtvis att Du även i fortsättningen vill vara medlem i JOK och i så fall önskar vi att Du betalar in medlemsavgiften så snart som möjligt, eftersom detta avsevärt underlättar arbetet för klubbens kassör och medlemsansvarige. Dessa befrias därigenom från det trista arbetet med att skicka ut påminnelseappar om medlemsavgiften.

OBS!

Har Du förlorat det bifogade inbetalningskortet, går det precis lika bra att betala in medlemsavgiften (50 kr) med en vanlig postanvisning eller via internet på plusgironummer 580 132-9.

MEDLEMSFÖRTECKNING

I detta utskick ingår JOKs medlemsförteckning 2009.

Om du upptäcker felaktigheter eller känner till förändringar/kompletteringar bör du kontakta Clas Cronlund (583 529 27) så att medlemsförteckningen blir så korrekt som möjligt.

MINIFÖRTECKNING

I årets sista utskick ingår som vanligt aktuell ”Miniförteckning över Järvafältets fåglar”. Endast en förändring finns i årets upplaga, men denna var ju desto mer sensationell. Förändringen består naturligtvis av att förteckningen kompletterats med Sveriges första fynd av gulbrynad sparv.

Du som önskar kopior av förteckningen, kan fixa detta via JOKs hemsida ”jok.hemsida.net”. Här finns aktuell Miniförteckning i spalten med JOK-doppingen, under rubriken **Rapporter/Artlista**. På artlistesidan finns bl a ”Miniförteckning för Järvafältets fåglar” som pdf-fil.

ÄNNU FLER NYA MEDLEMMAR HÄLSAS VARMT VÄLKOMNA TILL JOK

Sophie Sällström, Sollentuna
Jonas Fajers, Järfälla
Magnus Lindberg, Kista

Birgitta Ivarsson Norbäck, Solna
Sven-Ingvar Karlsson, Järfälla

JOKs FÅGELMATNINGAR

Klubbens fågelmatningar är naturligtvis i gång vid denna tidpunkt på året.

I likhet med tidigare år arrangerar JOK matningar i egen regi söder om Säbysjön och väster om Fäboda gård. Dessutom samarbetar klubben med Sollentuna kommun, då det gäller matningen norr om Ravalen.

Säbysjömatningen har inför årets säsong kompletterats med en ny "fågelmatare" som designats och tillverkats av **Hans Elleby**. (Se månadsrapport för november på JOKs hemsida).

Det är givetvis värdefullt om våra matningar stöttas med bidrag i form av frön, nötter, talg, frukt, ost, bröd o s v från klubbens medlemmar.

Eventuella frågor, idéer beträffande matningarna kan ställas till följande fågelmatningsansvariga:

Mats Weiland och Rikard Dahlén – matningen norr om Ravalen.

Bo Hallman och Björn Wester – matningen väster om Fäboda gård.

Olle Bernard, Tommy Carlsson och Tommy Eriksson – matningen söder om Säbysjön.

JOK I NATURSKOLANS KAFÉ

Under hösten ansvarade JOK vid två söndagar för det populära Naturskolekaféets öppethållande. De JOKare, som fixade fiket åt totalt ca 170 gäster vid dessa båda tillfällen var:

Karin Callmer ("lagkapten"),
Ulla Björkdahl, Gunta Dambekalns, Elisabeth Eklund, Orvar Fredriksson
och **Sofie Sällström**.

Genom JOKs engagemang i Naturskolekaféet blir det givetvis lättare att fortsätta med kaféets öppethållande.

Klubben får för sin insats vid fiket en hel del PR. Dessutom ger försäljningen en vinst som delas mellan de föreningar (Naturskyddsföreningen och Friluftsförbundet i Sollentuna och Södra Upplandskretsen av Svenska Turistföreningen), vilka arbetar helt ideellt med kaféverksamheten.

Under våren 2010 kommer JOK att ansvara för Naturskolans kafé söndagarna 14/2 och 11/4.

TACK FÖR KAFFET

JOK arrangerade under år 2009 enligt tradition fyra st innekvällar. I höst dessutom en extra innekväll i samarbete med Club 300 och StOF.

Antalet deltagare har, som vi sedan länge vant oss vid, varit trevligt stort.

Lena Radler och Johan Wallin, som även under det gångna året ansvarat för både inne-

kvällarnas innehåll (fixat föredragshållare) och det viktiga fiket, tackas av årets 156 innekvällsbesökare.

Ett tack givetvis också till **Rickard Dahlén** och **Bengt Sundberg** som ansvarat för "Klubblokalen" Väsby gård.

INNEKVÄLLAR HÖSTEN 2009

22/9- **Med JOK till Borneå och södra Thailand.**

Stig Holmstedt berättade och visade medresenärernas bilder.

Antal deltagare: 38 st.

3/11- **Fåglar och JOK-are på Öland under vecka 41-43.**

Johan Wallin berättade och visade egna samt andra JOK-ares bilder.

Christer Brostam bjöd dessutom på bonusbilder - vackra lombilder.

Antal deltagare: 40 st.

13/11- Extra innekväll.

Jakten på de riktigt tunga arterna i Kina.

Björn Andersson, Club300:s förste ordförande, globalskådare med snart 6 800 sedda arter i världen berättade och visade bilder från sina år i Kina.

Denna extra innekväll var ett samarbete mellan Club 300, Stockholms Ornitologiska Förening och JOK.

Antal deltagare: 60-65 st. Av dessa var ca 50% JOKare.

INBJUDAN TILL VASSRÖJNING DEN 13/2 2010

I fjol lyckades JOK, tack vare bl a extremt goda isförhållanden, genomföra den traditionella vass- och slyröjning på öarna utanför Säby strandäng på ett suveränt bra sätt.

I vinter hoppas vi naturligtvis på att det skall gå precis lika bra som föregående vinter med vassröjningen.

Det är ju emellertid, som alla självklart inser, isförhållandet som till stor del avgör hur bra vi skall kunna genomföra vår planerade insats.

Syftet med JOKs arbete är att bl a skapa allra bästa förutsättning, för att lokalen skall få behålla en av landets tio största skrattmåsko lonier (1000-1200 par under de senaste åren). Med en bibehållen skrattmåskoloni vid Säby strandäng gynnas dessutom flera andra arter av områdets sjö- och våtmarksfåglar.

Arbetet består liksom tidigare att med liar och saxar avlägsna den växtlighet som tyvärr varje sommar frodas ute på skrattmåskolonins öar. För att göra JOKs insats framgångsrik är det naturligtvis önskvärt att så många som möjligt har tid och lust att ställa upp vid denna viktiga naturvårdsinsats.

Uppslutningen har hittills under de tio år som JOK kämpat med vassröjningen varit imponerande och glädjande stor. En stark förhoppning är naturligtvis att det stora intresset för att underhålla strandängen består, eftersom denna insats kan vara avgörande för att vi skall få behålla lokalens intressanta fågelfauna .

EXTRA RÖJNINGSDAGAR VID SÄBY STRANDÄNG

I likhet med de senaste vintrarna planerar JOK att försöka genomföra extra vassröjningsdagar vid Säby strandäng.

Dessa insatser, vilka brukar utgöra en viktig komplettering till JOKs stora vassröjningsdag (13/2), har under tidigare år visat sig vara mycket värdefullt för att nå det goda resultat som vi vant oss vid att JOK fixar vid strandängen.

JOK kommer som vanligt att låna liar från Järfälla och Sollentuna kommun.

Dessutom inhandlade JOK för några år sedan fyra st liar för att användas vid denna typ av verksamhet.

Påminnelse och information om bl a isförhållandet inför JOKs naturvårdsdag på Säby strandäng presenteras även på JOKs hemsida ("Anslags-tavlan"), då den "stora dagen" närmar sig.

**Väl mött på Säby strandäng
lördagen den 13/2 2010.
Arbetet startar kl 9 och
beräknas pågå fram till ca kl 14.**

PS 1: Det är givetvis mycket värdefullt att du, som endast har möjlighet att medverka under en kortare del av dagen, ändå försöker hinna med och bidra med ett lite mindre arbetspass på strandängen.

Ingen av oss orkar stå och lia flera timmar i sträck, och därför krävs avbytare vid verktygen, för att vi skall nå det resultat som vi eftersträvar och också varje år brukar uppnå.

PS 2: JOK bjuder som vanligt på korv som vi tillsammans grillar över öppen eld.

Frågor angående vassröjningen kan ställas till Olle Bernard tel: 580 37 257, 070 340 5883.

Får vi tillräckligt med kyla, som ger oss säkra isar redan under december – januari, kommer inbjudan till s k extra vassröjningar ske så snart som isförhållandena så medger.

Information med tider o s v "annonseras" på JOKs hemsida ("Anslagstavlan").

Är du intresserad av, och önskar medverka vid dessa extra vassröjningsdagar, får du gärna kontakta Olle B tel: 580 37 257, 070 340 5883.

JOK-bladet 3/2009

Bidrag till detta JOK-blad har lämnats av Gunnar Bergqvist, Stig Holmstedt och Anders Sennmalm samt ett stort antal mycket ivriga ryktesspridare.

Bidrag, uppslag, idéer m m till kommande JOK-blad mottages tacksamt.

BARKARBY FLYGFÄLT

För att tvinga Barkarby flygklubb att avsluta sin verksamhet på Barkarbyfältet anmälde Järfälla kommun flygklubben till Fastighetsdomstolen. Denna fattade sitt beslut den 23/9 och enligt detta skall Barkarby flygklubb omedelbart lämna Barkarbyfältet. Beslutet, som väl inte var särskilt överraskande, anses av flygklubben som ett dråpslag mot deras verksamhet.

Läget är nu akut för klubben och de ca 120 st flygplan som är stationerade på Barkarby flygfält.

Fortfarande (i slutet av november) pågår fortfarande flygaktivitet på fältet och vi får väl anta att Barkarby flygklubb överklagat Fastighetsdomstolens beslut.

SKJUTBANAN LÄGGS NER SENAST 2012

Äntligen, vid Sollentunas kommunfullmäktiges möte onsdagen den 21 oktober beslöts att skjutbanan söder om Bögs gård skall vara avvecklad senast den sista december 2012.

I maj nästa år skall en avvecklingsplan presenteras av kommunkontoret. Att skjutbanan inte kan stängas tidigare är kanske en besvikelse för många. Men att vi har lyckats vända den tidigare majoriteten för ett bibehållande, är en stor framgång!

Notera att moderaterna står bakom detta beslut, vilket innebär att det kommer att stå fast även efter valet.

Sannolikt kommer verksamheten på banan att succesivt trappas ned, då alla aktiva skyttar kommer att söka sig till andra banor. Jag förutsätter också att efterlevnaden av gällande skjuttider m m kommer att skärpas i det nya arrendeavtalet.

Gunnar Bergqvist

SKÄRMFLYGNING PÅ GRANHOLMSTIPPEN

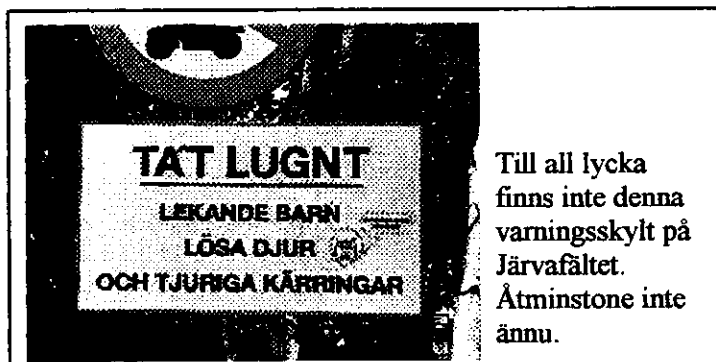
Den 13/9 invigdes en sk skärmflygningsbacke på Granholmstippen, som är belägen ute på fältet mellan Tensta och Husby/Akalla. Granholmstippen ligger inne i Stockholm kommuns Kulturresevat, ett område som är delvist naturskyddat, men som samtidigt också skall kunna nyttjas av många intressegrupper.

En av dessa grupper är således skärmflygare. Det finns en viss oro för att denna verksamhet, med lågt flygande farkoster, kommer att störa fågelfaunan i tippens närområde.

Enligt uppgift skall fåglarna dock hittills ha klarat sig bra och då avses t ex de ca 10 par sånglärkor (numera en rödlistad art) och de 2 tofsvipeparen, som i år häckade på fälten nordväst om Granholmstippen.

Skärmflygarna har än så länge inte uppträtt i några enorma antal och deras flygningar har inte nått ut till de aktuella sånglärkefälten. Inte heller har man lyckats flyga så långt som bort till Hästa groddamm, där en del fåglar försöker rasta och häcka.

Man kan bara konstatera att Järvafältets gröna ytor skall räcka till åt både djur, växter och människor. Framtiden, med en stadigt växande huvudstad, innebär ett konstant ökat tryck på samtliga gröna ytor i och runt om Stockholm. På denna utveckling förväntas tyvärr både faunan och floran bli stora förlorare. Den biologiska mångfalden minskar, vilket i sin tur påverkar naturupplevelsen för många naturintresserade negativt, vid besök i sk grönområden, som t ex i Järvafältets naturreservat.

Till all lycka finns inte denna varningsskylt på Järvafältet. Åtminstone inte ännu.

JOK-doppingen,
som klisterdekal,
kan köpas av:
Olle Bernard,
Roland Jarvad,
Mats Weiland,
Bengt Sundberg.
Pris: 10 kr/st

MYCKET UTFÖRDES UNDER DET POSITIVA 1990-TALET. HUR HAR DEN TIDENS ARBETEN FÖRVALTATS? ÅTERBLICKAR OCH FRAMTIDSVISIONER .

JOK-blad nr 3 år 1999, d v s för exakt tio år sedan, inleddes av en artikel med rubriken "Det positiva 90-talet".

I artikeln presenterades de viktigaste naturvårdsinsatserna som utfördes på norra delen av Järvafältet under 1990-talet.

En av förutsättningarna för att många av dessa arbeten kunde genomföras var den dåliga arbetsmarknad som rådde under inledningen av 1990-talet. Staten delade då ut pengar till kommunerna så att dessa, med hjälp av detta ekonomiska tillskott, skulle kunna medverka till att skapa jobb och därmed minska arbetslösheten. Många kommuner, bl a Järfälla, valde att använda åtminstone delar av det ekonomiska bidraget till olika naturvårdsarbeten.

Järfälla och Sollentuna kommuns insatser under 1990-talet bidrog starkt till att vi idag har en trevligt artrik fågelfauna på Järvafältet.

Då avses alldeles särskilt fågelfaunan vid områdets sjöar och våtmarker.

Våtmarker utgjorde en biotop som saknades helt på norra Järvafältet fram till då arbetena på 1990-talet påbörjades. Dessa arbeten resulterade i att flera nya våtmarker iordningställdes i området.

Innan dessa våtmarker skapades under 1990-talet, utgjorde så gott som samtliga vadarfåglar rariteter på Järvafältet. Åtminstone var observationer av rastande och häckande vadare mycket få. Med undantag för skogssnäppa, enkelbeckasin, morkulla och drillsnäppa, vadare som även då häckade i området.

Däremot fanns relativt få häckande tofsvipor i området under 1980-talet.

Genom de nya våtmarkerna, och de fåglar som sökte sig dit, ökade fågelintresset rejält på norra Järvafältet. Detta återspeglades även hos JOK, där medlemsantalet ökade i ett snabbt tempo.

Här följer en kort sammanställning över några av de viktigaste naturvårdsarbetena som genomfördes under "Det positiva 1990-talet".

För varje lokal redovisas dessutom något av vad som hittills utförts under 2000-talet.

För vissa av lokalerna presenteras dessutom några, ofta ganska så personliga, framtidsvisioner.

Säbysjön med tillhörande våtmarker

Omkring år 1990 inleddes arbetet med att anlägga en ny våtmark nordväst om Säby gård. Då grävdes de första kanalerna utanför **Säby strandäng**, samtidigt som strandängen befriades från mängder med buskar, sly och träd.

Från mitten 1990-talet intensifierades restaureringen av Säby strandäng med hjälp av bl a sjögående maskiner, lämpliga för att skapa ett mosaiklandskap av öar utanför strandängen.

Samtidigt genomfördes omfattande arbeten med att försöka återställa **30-meterskärret** till den våtmark som fanns här i mitten av 1900-talet. Otroliga mängder med sly och en hel del träd avlägsnades. I kärrets nordligaste del grävdes kanaler och stora vassytor frästes.

Även vid **Finnängen** utfördes stora arbeten som omfattade avverkning av sly och träd, grävnings- och fräsningsarbeten.

Allt med målsättningen att skapa en våtmark och strandäng vid Säbysjöns norra del.

I mitten av 1990-talet byggdes ett reglerbart **dämme i Igelbäcken**, som utgör Säbysjöns utlopp. Dämnet, beläget i 30-meterskärret, har haft en minst sagt positivt avgörande roll på Säbysjöns, och i synnerhet dess våtmarkers, fågelfauna.

2000-talet:

Underhållet av våtmarkerna Säby strandäng, 30-meterskärret och Finnängen har fortsatt under 2000-talet.

Eftersom tillgängliga pengar tyvärr varit otillräckliga för att underhålla samtliga tre våtmarker, åtminstone enligt JOKs önskemål, har dessa underhållits enligt följande **prioriteringsordning:**

Nr 1- Säby strandäng, nr 2- 30-meterskärret, nr 3- Finnängen.

Framtidsvision:

Givetvis förväntas att omfattningen av dagens underhåll av sjöns våtmarker bibehålls.

Helst borde tillgången på pengar vara större än nu för att kunna klara skötseln av sjöns samtliga tre våtmarker. Detta upplevs tyvärr, med dagens ansträngda ekonomiska läge för många kommuner, som en aning orealistiskt.

En önskan är att få totalförbud mot att framföra båt i Säbysjön. Nu får båt användas efter 15/7. Båtar i sjön utgör under såväl tillåten som o-tillåten tid en tydlig störning mot sjöns fågelliv. Det är dock totalt förbud mot att fiska i Säbysjön. Undantag utgör sk vinterfiske från is.

30-meterskärret bör kunna utvecklas till en ännu bättre våtmark, och detta utan alltför stora kostnader.

Genom att avlägsna vissa örter, främst de veke-tågstuvor som ogillas av de betande djuren, bör man kunna skapa större ytor av välbetad strandäng i 30-meterskärret. En biotop som det råder allmänt stor brist på idag.

I en framtidsvision finns att försöka schakta upp små pölar och samtidigt också bygga banor som sticker upp ovan marken/vattenytan. Detta schaktningarbete kan nog endast komma ifråga vid den del av kärret som är beläget närmast parkeringen, eftersom just denna yta är bättre projektilröjd. Dock bara till någon decimeter under markytan.

Visst finns förhoppningen på att **Finnängen** skall kunna underhållas bättre än tidigare. På lokalens läge bevakas den tyvärr inte lika bra av oss skådare som tidigare. Betydligt mera lättbesökta 30-meterskärret och Säby strandäng. Kunskapen om fåglarnas förekomst vid Finnängen är därmed tyvärr avsevärt mindre än vid Säbysjöns övriga våtmarker.

I framtidsvisionen finns givetvis också att Säbysjön antligen skall få ett **nytt fågeltorn**. Dagens fågeltorn tillåter bara samtidigt besök av 3-4 st "tubskådare", vilket är alldeles för lite med det stora fågelintresse som numera finns i området.

Invandringen av sly i sjöns vassområden har under de senaste åren blivit allt synligare. Om några årtionden kan vassområdet vara ersatt av en slyskog som vuxit sig tät ända ut till dagens klarvattenyta.

Utän skapligt stora vassområden försvinner givetvis några fågelarter som kräver vass i sin livsmiljö.

Att motverka slyets intrång i vassen kräver tyvärr stora insatser. Det räcker inte med god tillgång på vassröjare. Isförhållandet måste vara gynnsamt, något som de numera ganska så milda vintrarna motarbetar.

Då flyget lämnat Barkarbyfältet förutsätts att **Igelbäcken** grävs fram ur sin kulvert och att den ges en skönt meandrad sträckning.

Ravalen med tillhörande våtmarker

Under 1990-talet skapades en strandäng vid sjöns sydvästra del. Vassröjning genomfördes vid flera tillfällen vid främst sjöns södra del. Under hösten 1999 skapades **Bögs våtmark** belägen mellan Bögs gårds parkering och Ravalen. Våtmarken är utrustad med flera dämmen.

2000-talet:

Underhållet av strandängen vid sjöns sydvästra del samt Bögs våtmark har fortsatt.

Vid sjöns utlopp (Vibyåns start) byggdes en ny fisktrappa år 2004. Med hjälp av denna underlättas regleringen av Ravalens vattennivå. Blir kan en önskad våröversvämning enklare skapas.

En sträcka av Vibyån, norr om Viby gård, meandrades år 2004.

Framtidsvision:

Ett fortsatt underhåll av sjön och dess våtmarker och vassområden förväntas.

I strandskogen norr om Ravalen finns ett dike som under vintrarna tidigare lockade till sig många fåglar. Bland dessa en vattenrall som lyckades övervintra flera gånger i detta område. Inför föregående vinter hade diket grävts om för att förbättra vattenströmningen på problem i närliggande brunnar och avlopp. Det "nya" diket får vattnet att snabbare än tidigare lämna området, vilket inte visat sig gynna områdets övervintrande fåglar.

Önskemålet är att några trösklar/jordvallar skapas på lämpliga platser i diket, så att vattnet dröjer sig kvar och inte så snabbt strömmar ut i Vibyån. Om diket dessutom kan utformas med kurvor/meandrar, så bidrar även detta till att bromsa upp vattnets hastighet.

Någon gång i framtiden kommer förhoppningsvis den stora kraftledningen som korsar Ravalen att kunna grävas ner eller ges en annan sträckning. I dag utgör kraftledningen en störning och olycksfallsrisk för flygande fåglar och detta i synnerhet under dygnets mörka timmar.

Väsby sjöäng

Söder om Väsby gård skapades en ny våtmark (Väsby sjöäng) i början av 1990-talet.

2000-talet:

Underhållet av Väsby sjöäng har fortsatt under 2000-talet. Pölar har grävts för att öka ytan klarvatten. Dessutom har tuvor grävts bort för att gynna örter som bättre gillas av betande kor. Sly och träd har avlägsnats så att den öppna våtmarksytan utökats i riktning söderut.

Framtidsvision:

Förutom fortsatt underhåll bör det vara av värde att försöka utöka ytan klarvattenytor i sjöängen. Detta för att t ex ge bättre förutsättningar för en art som smådopping att lyckas häcka på lokalen. Väsby sjöäng har ju genom åren intresserat smådoppingarna och eftersom sjöängen sannolikt är fiskfri, bör lokalen kunna bjuda på en lämplig häckningsbiotop för denna doppingart. I en framtidsvision finns ett önskemål om att utrusta Väsby sjöäng med ytterligare ett reglerbart dämme, så att vatten även kan regleras i riktning mot Barsellpasset. Därmed ökar möjligheten att styra vattennivån i Väsby sjöäng.

Nysveds ängar

I mitten av 1990-talet slyröjdes på ängar belägna söder om Nysved. Samtidigt grävdes flera mindre pölar i området.

Nysveds ängar med pölar ingår numera i det våtmarksstråk som sammanbinder norra delen av Säbysjön med Väsby sjöäng.

Framtidsvision:

Diskussioner om att bygga ett reglerbart dämme, i våtmarksstråket mellan Nysveds ängar och Väsby sjöäng (nära det s k Kaffepasset), har pågått under flera år. Ett problem, med att anlägga ett dämme i området, är att detta förväntas påverka jordbruket negativt. Genom en för fåglarna önskad vårvattenhöjning kommer närbelägna åkrar att tidvis vara översvämmade.

Framtiden får visa om detta dämme någonsin kan byggas, men för detta krävs i så fall förmodligen någon form av kompensation till brukaren av marken (=Bögs gård).

Älgkärret

Under 1960-talet dikades kärret till stor del ut med målsättningen att gynna skogsbruket. Efter naturreservatsbildandet av det aktuella området, där Älgkärret ingår, lades väsentliga delar av dessa diken igen i början av 1990-talet. Därmed återuppstod vattensamlingarna i kärret, och karaktären av s k sumpskog bevarades.

Älgkärrstippen

Då naturreservaten bildades på norra Järvafältet gjordes en form av undantag för Älgkärrstippen. Orsaken till att den gamla tippen (uppförd med schaktmassor från bl a Tensta) lämnades utanför reservatsbildningen, var att den skulle kunna nyttjas för att deponera schaktmassor vid en eventuell utbyggnad av Hansta.

Det fanns t o m ett förslag på att tippens skulle användas som skidbacke med lift o s v.

Till all lycka blev det ingen Hanstastad och inte heller någon utbyggd skidbacke.

Älgkärrstippen avslutades åren 1996-97 och de sista schaktmassorna som kördes till tippens kom från arbetet med den stora trafikleden österut från Häggviks trafikplats. Älgkärrstippen ingår numera i Järvafältets naturreservat.

2000-talet:

En hel del träd, som vuxit sig så höga att de stört utsikten från tippens topp, har avlägsnats.

Framtidsvision:

Det förutsätts ett fortsatt underhåll med målsättningen att bevara utsikten från Älgkärrstippens topp i framför allt riktning mot öster och söder.

På ängen nedanför tippens östra sida, vid tippens fot, grävdes ca år 1997 en mindre grop. Syftet var att skapa en vattensamling för salamandrar, vilka tidigare funnits på tippens. Vattensamlingen lockade också till sig fåglar. Tyvärr syns inte mycket av denna vattensamling i dag och området ser mest bara igenvuxit ut. En förhoppning är att vattensamlingen restaureras och att den dessutom ges en utökad area. Vid vattensamlingens närområde bör de mesta av träd och högvuxet sly avlägsnas.

I en framtidsvision finns också att delar av tippens kunde bearbetas så att det alltid finns hyfsat stora ytor med rudratväxter tillgängliga. Sådana ytor uppskattas rejält av flera fågelarter, vilket vi kunnat konstatera vid bl a det s k Plantagenområdet (nordväst om Barkarby flygfält). För att underhålla ett s k rudratområde krävs sannolikt att den aktuella markytan maskinbearbetas ungefär vart tredje år.

Ytterligare en framtidsvision är att få tillbaka backsvala som häckande art på Järvafältet. Några år under 1980-talet häckade backsvalor i en vertikal jordvägg på Älgkärrstippens östra sida. För att få tillbaka backsvalorna till Älgkärrstippen gäller det naturligtvis att skapa en lämplig jordvägg, vilket väl inte skulle vara helt omöjligt. Men vissa insatser krävs i så fall.

Fornborgsberget

Efter en ganska så lokal skogsbrand, på ett berg väster om Ravalen sommaren 1999, erhöll området en ny utsiktspunkt lämplig för sträckskådning. Detta från det som idag kallas för Fornborgsberget. Tidigare var det väl bara från Älgkärrstippen, som man kunde bedriva sträckskådning på norra Järvafältet.

Under 2000-talets inledning har dessutom det numera öppna 30-meterskärret visat sig lämpligt för sträckskådning.

Fornborgsberget blev under hösten 2002 berömt långt utanför Järvafältets gränser, då ett stort antal bändelkorsnäbbar valde att under en längre period födosöka i grannarna runt berget.

2000-talet:

Under de senaste åren har sikten förbättrats från Fornborgsbergets topp och nya siktlinjer utvecklats.

Framtidsvision:

Ett önskemål är att Fornborgsberget förses med en utsiktsplattform och då gärna på 1-2 meters höjd ovan bergets topp. Därmed skulle bekvämligheten, liksom skådandet uppe på Fornborgsberget, starkt förbättras.

Dessutom måste träd, när de växt sig så höga att de försämrar utsikten, avlägsnas.

Häggviks dammar

Dessa dammar, belägna vid Häggviks trafikplats, byggdes år 1997 i samband med att trafikplatsen byggdes. Dammarna nyttjas för att rena dagvatten från främst trafikleden österut från Häggviks trafikplats.

Från dessa dammar leds vattnet vidare till Bögs våtmark innan det släpps ut i Ravalen.

Vid dammarna har vid minst ett tillfälle mindre strandpipare häckat.

Nya insatser under 2000-talet

Förutom alla de utförda naturvårdserbeten som ovan redovisats, finns flera nya som genomförts på Järvafältet under 2000-talet. Det har t ex redan hunnit anläggas flera nya våtmarker på Järvafältet under 2000-talet.

Bland dessa finns **Viby gårds dammar** som byggdes år 2003 för att hjälpa till att rena områdets dagvatten, innan detta leds vidare ner till Vibyån.

Marken vid dammarna invaderades under några år efter schaktningsarbetenas avslutning av skrudratväxter. Dessa lockade till sig flera rastande blåhakar, någon enstaka videsparv men framför allt minns många av oss Järvafältets första dvärgsparv. Denna rara fågel rastade vid Viby gårds dammar den 15-16/9 2003.

Området vid Viby gårds dammar har inte underhållits med inriktningen på att försöka bevara de fågelarter som gärna söker sig till ruderat-områden.

Mer om **ruderatmarker**, och deras stora förtjänst för både fåglar och flora, kan läsas på annan plats i detta JOK-blad.

Några andra våtmarker som anordnats under 2000-talet är **Hästa groddamm** (2007), **Skogvaktarkärret** (2007) och **Blötängen** (2009). Dessutom har bl a en **fågelrestaurang** sedan 2005 anordnats vid 30-meterskärrets parkering.

Detta var ett försök till en redovisning av de viktigaste naturvårdserbeten som utfördes under 1990-talet och 2000-talets inledning. Några riktigt stora projekt är väl för närvarande inte planerade i området, utan inriktningen får väl främst vara att bevara och allra helst även förbättra och utveckla bl a de våtmarker som skapades under framför allt 1990-talet.

Det finns dock fortfarande en hel del för JOK och aktuella kommuner att arbeta med för att bevara och även förbättra den biologiska mångfalden, inklusive fågelfaunan, på Järvafältet.

Några exempel på detta är att försöka ge **Hästa klack**, med sin gamla och vackra skog, ett skydd som förhindrar bebyggelse på klacken.

En annan del av norra Järvafältet som skulle kunna utvecklas är **Djupandalen**.

Ett alternativ är att där skapa en våtmark genom att avlägsna skogen och dämna upp dalen. Tyvärr utgör dalen ett före detta målskjutningsområde, vilket starkt begränsar och fördyrar möjligheterna till att arbeta i området.

Ett annat alternativ är att utveckla dalen till ett ännu mer betonat sumpskogsområde, med bl a ett ökat antal döende träd. Detta kan t ex skapas genom att via strategiskt placerade vallar bromsa upp vattnet i Djupandalen. Därmed dränks träden vilket bör förkorta deras livslängd. Ringbarkning är ju en annan variant till att skapa död ved, vilken lockar insekter som i sin tur kan dra till sig intressanta fågelarter.

Slutord

Just nu är det nog viktigast för JOK, att efter bästa förmåga, medverka till att bevara Järvafältet i nuvarande fågelintressanta skick.

Ett framtida stort problem är hur man/vi skall klara av det förväntade ökade trycket på storstadens allt mindre och färre grönområden.

De framtidsvisioner som redovisats i denna artikel utgör förslag på hur framför allt norra Järvafältets fågelfauna, och därmed också den biologiska mångfalden i området, skulle kunna utvecklas. Något för oss JOKare att arbeta med. En stillsam förhoppning är att åtminstone några av de uppräknade framtidsvisionerna kan realiseras.

GENOMFÖRDA NATURVÅRDSARBETEN

Under våren, sommaren och hösten 2009 har bl a följande naturvårdsarbeten genomförts, vilka inte redovisats i tidigare JOK-blad.

Vid **Ravalen** vegetationröjdes utefter kanaler-na i sjöns norra del (Sollentuna kommun).

Vid **Väsby sjöäng** har det taggrådsstaket, som skiljer sjöäng från Hanstaskogen, ersatts med staket av trä. Med detta rejälare staket förbättras möjligheten till att låta en större grupp kor från Bögs gård beta på Väsby sjö-äng. Det klenare taggrådsstaketet klarade inte av att stänga inne korna när dessa insåg att det liksom var grönare på andra sidan av staketet. Under den gångna hösten intensivbetade ca 50 kor under två veckor på sjöängen. Målsättningen med detta är att hålla sjöängen så öppen som möjligt, vilket bl a gynnar vada-re (Stockholm och Sollentuna kommun).

Försök gjordes under hösten att med hjälp av en entreprenör försöka fräsa tuvor ute på den yttersta delen av **Säby strandäng**. Tyvärr kunde detta arbete inte genomföras denna höst p g a att detta parti av strandängen var alldeles för sankt för att bära den aktuella/ tillgängliga maskinen. Eventuellt kommer detta arbete att utföras senare i vinter, då marken fröhoppningsvis frusit så pass att fräsmaskinen kan arbeta där (Järfälla kommun).

LOVSÅNG TILL RUDERATMARKER

Under åren har Järvafältets s k ruderatmarker dragit till sig ett stadigt ökat intresse från oss fågelskådare och åtskilliga av er har förmodligen under de senaste höstarna och vintrarna besökt ogräsområdet öster om affären Plantagens parkering.

Vad är det då som är utmärkande för ett ruderat-område/ruderatmark?

Internetuppslagsverket "Wikipedia" beskriver en ruderatmark enligt följande:

"**Ruderatmark** (från latinets *rudera* ruin) eller **skräpmark** är mark som ofta störs av mänsklig verksamhet. Detta gör att marken ofta ligger öppen, utan täckande växtlighet. Exempel är upp-lagsplatser, grusgångar, schaktmassor, hamnar, industritomter och soptippar. Ruderatmarker är bra grogrund för växter som specialiserat sig på kort livscykel och intensiv förökning, sådana växter som vi oftast betraktar som ogräs.

Däremot kunde delar av **30-meterskärret** be-arbetas under november och detta främst med inriktningen på att slå av tuvor av veketåg. Eftersom denna ört ogillas av områdets betande kor, försöker man störa bort veketåget så att andra örter får utrymme att etablera sig (Jär-fälla kommun).

Nordväst om Säby strandäng restaurerades under hösten den s k "**smala bryggan**" (Järfälla kommun).

Under sommaren och hösten iordningställdes **nya beteshagar mellan Hägerstalund och Djupanområdet** genom att sätta upp åtskilliga meter nya staket på båda sidor av den grusväg som leder från Hägerstalund till Älgkärrstippen. Nya staket för beteshagar har även satts upp i närheten av den s k Hanstakurvan och motor-krossbanan.

Syftet är att återskapa/bevara de ängsmarker som tidigare, d v s för några decennier sedan, nyttjades flitigt. Därefter upphörde i stort sett betet och utan sådant har dessa ängar givetvis börjat växa igen och slyet allt mer tagit över.

Hästar från de båda stallen vid Hägerstalund skall sköta betet på dessa ängsmarker (Stock-holms kommun).

Ruderatmarker innehåller inte sällan förvildade trädgårdsväxter och andra exotiska arter. Vissa former av ruderatmarker är uppskattade av **fåglar**, speciellt vintertid, och man har många gånger funnit ovanliga arter i sådana områden."

Bland ruderatmarkerna på Järvafältet finns det några som vi minns lite extra mycket.

På den nyrestaurerade **Älgkärrstippen** skapa-des under senare delen av 1990-talet ytor med ruderatmark, vilka under framför allt höstarna lockade till sig många fåglar.

Mest minns man väl den **berglärka** som proviantera-de här under en oktober-vecka hösten 1999. Även vinterhämplingar och snö-sparvar rastade då ofta här.

Bland Järvafältets berömda ruderatmråden ingår givetvis **Viby gårds dammar**, vilka byggdes år 2002-03. Efter byggnationen fanns vid dammarna fina ruderatmråden under några år, innan området växte igen med bl a gräs. Trots att ruderatmrådet vid **Viby gårds dammar** var relativt begränsat till ytan, lockade det under några få år till sig bl a **videsparvar** och en **dvärgsparv** (2003). Den senare, som fortfarande utgör Järvafältets enda fynd av arten, drog till sig skådare långt utom Järvafältets gränser.

Sedan flera år tillbaka har vi haft tillgång till ett stort ruderatmråde, beläget nordväst om **Barkarby flygfält** och **öster om affären Plantagens parkering**.

Här har vi förutom åtskilliga blåhakar även bl a kunnat se rastande **vinterhämpingar**, **lappsparvar**, **snösparvar** och t o m en **videsparv**.

Ruderatmrådet vid Plantagen kommer liksom **Barkarby flygfält** att under de närmaste åren bebyggas. Delar av "Plantagenområdet" är redan

bebyggt och hösten 2010 skall ytterligare ett antal hus vara inflyttningsklara. Detta minskar givetvis snabbt områdets areal med ruderatmark.

Ett önskemål är att **Järvafältet i framtiden alltid skall kunna erbjuda fåglar och fågelskådare ruderatmarker**. Även botanister är synnerligen intresserade av denna biotop, eftersom det inte bara är rara fåglar utan även rara örter som upptäckts i ruderatmarker.

JOK arbetar på att det inom naturreservatet eller i dess närhet avsätts områden för ruderatmark. Dessa områden skall bearbetas med inriktningen på att det alltid skall finnas ruderatväxter här. Detta innebär att markytan med jämna mellanrum bearbetas med en maskin som t ex skrapar markytan så att denna ligger "öppen". Ruderatmark är ju en sådan typ av mark som ofta skall störas och röras om.

Har någon tips om ytor på Järvafältet som skulle kunna avsättas och nyttjas som ruderatmarker?

BACKSVALOR SAKNAS PÅ JÄRVAFÄLTET

En art som tyvärr inte häckat på Järvafältet på flera år är backsvala.

Undertecknad har för övrigt svårt att placera var den närmaste backsvalehäckningen finns, dvs i förhållande till Järvafältet.

Känner du till någon backsvalekoloni på Järvafältet eller i dess närhet?

I Järfälla kommun tror jag inte att det häckar några backsvalor numera och situationen i Solentuna kommun är nog likadan.

Här häckade backsvalor under många år i ett sandtag nära Rotsunda, men det är tveksamt om backsvalorna fortfarande finns kvar där. Känner någon till hur läget är för backsvalorna i Rotsunda?

Under flera år på 1980-talet häckade backsvalor på norra Järvafältet och detta i en brant på Älgkärrstippens östra sida.

Därefter har lyckade backsvalehäckningar (som mest ca 80 bohål) genomförts i en grushög på den gamla krosstomten (nära E18/Jakobsbergsavfarten) samt i en jordhög (5-10 bohål) i det sk Plantagenområdet.

Arten är tyvärr en förlorare eftersom backsvalornas vanligaste häcklokal sandtag tycks minska i antal. Dessutom snyggas nu för tiden flertalet gamla sandtag upp, genom att bl a branta väggar planas ut. Detta bidrar till att många tidigare lämpliga häckningsplatser för backsvalorna försvinner.

Undertecknad känner till några få platser, där backsvalorna lyckats häcka i stenmurar (Gammelstads kyrka i Luleå och hamnpiren i Mörbylånga). Där har svalorna trängt sig in och boat i sprickorna mellan murarnas stenblock.

Finns det då någon möjlighet att hjälpa backsvalorna och ordna lämpliga häckningsförutsättningar åt dessa på t ex Järvafältet?

Känner någon till om det någonstans genomförts backsvaleboprojekt?

Eftersom jordhögen, som backsvalorna häckade i på Plantagenområdet, inte var särskilt imponerande, varken beträffande höjd eller branthet, borde det väl inte vara helt omöjligt att kunna erbjuda svalorna något likvärdigt.

Var skulle man kunna tänka sig att ordna en brant åt backsvalorna? Älgkärrstippen har ju höjden men det krävs nog ganska så stora schaktningsarbeten för att få till en brant vägg.

Då är det kanske lämpligare att försöka nyttja skjutbanornas skjutvallar som fortfarande finns kvar på norra Järvafältet. De gamla skjutbanor som kan var aktuella är en vid Tånglöt, nedlagd för några år sedan, samt en söder om Bögs gård som läggs ner om några år.

JOK kommer att försöka bevaka backsvalornas intressen.

Känner du till andra lämpliga platser på Järvafältet för bostadssökande backsvalor?

DET DRÖJER MED ETT NYTT FÅGELTORN VID SÄBYSJÖN

Tyvänn har inte så mycket positivt framkommit sedan föregående JOK-blad, då det gäller byggandet av ett nytt fågeltorn vid Säbysjön. Det gamla tornet rymmer bara 3-4 "tubskådare", vilket är alldeles för litet. Under stor del av fågelskådarsäsongen är tornet därför ofta överbefolkat och någon skämtare tyckte att vi bör införa trängselskatt för de som besöker tornet.

Väljer att citera ett protokoll (2009-09-09) från ett möte med tjänstemän i Järfälla kommuns avdelning Park- och Natur:

"JOK frågade om projektet med att bygga ett nytt fågeltorn vid Säbysjön. Kerstin Sköld (Järfälla kommuns Stadsträdgårdsmästare och projektledare för ett nytt fågeltorn) svarade att pengar från Länsstyrelsen inte hade sökts. Projektet har tyvärr inte kunnat prioriteras."

Kommentarer till detta är väl egentligen helt överflödiga, men det är uppenbart att JOKs önskemål om ett nytt fågeltorn vid Säbysjön för närvarande är lågprioriterat hos Järfälla kommun.

Angående pengar från Länsstyrelsen till ett nytt fågeltorn kontaktade undertecknad tjänstemän på Länsstyrelsen för ca 2 år sedan och fick då ett muntligt och ganska så positivt svar. Undertecknad uppfattade svaret som att om Järfälla kommun kom in med en ansökan, fanns det en mycket god chans till att Länsstyrelsen kunde lämna ett ekonomiskt bidrag till ett nytt fågeltorn.

Dagens fågeltorn är tyvärr ganska så olämpligt för besök av exkursioner och skolklasser. Att köa för att få skåda fågel är definitivt inget som gillas av någon. I synnerhet om detta blir Avgörande, för att personer med ett gryende fågelintresse i värsta fall tappar detta. Behålls till all lycka fågelintresset, blir det knappast aktuellt med ett återbesök till en fågellokal med ett "köbildande" fågeltorn, i detta fall tyvärr Säbysjön och dess fågeltorn.

PS: Precis innan JOK-bladet skall lämnas till tryckning har det äntligen hänt något positivt beträffande ett nytt fågeltorn.

Järfälla kommun har låtit en arkitekt, i samråd med JOK, skissa upp ett nytt fågeltorn, beläget på samma plats som dagens torn. Dessutom har kommunen köpt in en konsult för att utföra en sk byggtnadsbeskrivning.

Med dessa handlingar (ritningar och byggtnadsbeskrivning) som underlag, bör det bli betydligt enklare för tjänstemännen på Järfälla kommun att ansöka om pengar till ett nytt fågeltorn hos t ex kommunens politiker och Länsstyrelsen.

Någon tidplan, för när ett nytt torn kan vara på plats, finns tyvärr ännu inte.

Vi får säkert räkna med att det dröjer minst ett par år innan vi får medverka vid Säbysjöns nya fågeltorns invigning.

JOK arbetar givetvis vidare, även om det ibland känns lite kämpigt, för att få fram det efterläng-tade nya fågeltornet så snart som möjligt.

UPPDATERING AV ANTAL GULBRYNADE SPARV-X

Antalet "kryssare" som daterat upp sig på Club 300s Sverigelista med gulbrynad sparv ökar. Sedan JOK-blad nr 2/2009 har antalet "Guldlockskryssare" ökat till 862 st. Det är dock fortfarande ett lite stycke kvar till att komma ikapp Sveriges mest kryssade fågel-individ- till Orientvadarsvalans (Skåne 2001) 884 kryss.

En liten förhoppning finns emellertid att den gulbrynade får ytterligare några kryss vid årsskiftet, eftersom det finns ett antal skådare som brukar göra bokslut och datera upp sig då. Men är det så många som minst 22 st, som kommer att datera upp sig? Så många krävs för att den gulbrynade går upp på första plats.

HÄCKNINGRESULTAT PÅ VIKSJÖ GOLFBANA

Anders Lindberg, som är ansvarig för Viksjö golfklubbs holkprojekt, meddelar följande mycket goda häckningsresultat på golfbanan för år 2009

Småfågelholkar: 72% häckning i 93 holkar.
Stare: 96% häckning i 25 holkar.
Trädkrypare: 80% häckning i 5 holkar.

ROVFÅGELSTRÄCKET HÖSTEN 2009

Även denna höst bevakades i princip dagligen det rovfågelsträck som passerade över norra Järvafältet. Detta som vanligt främst från obsplatserna 30-meterskärret, Fornborgsberget och Älgkärrstippen. Tyvärr noterades under den gångna hösten generellt färre sträckande rovfåglar än vad vi upplevt de senaste åren.

Höstens redovisning av rovfågelsträcket avslutas med en sammanställning över norra Järvafältets sträckande rovfåglar under 2000-talet.

Blå kärrhök

Under hösten (3/9-23/10) observerades 38 st sträckande blå kärrhök över norra Järvafältet. De flesta som vanligt ungfåglar/honor.

Höstens antal av sträckande blå kärrhök är det lägsta under de senaste fem åren.

Bästa sträckdag för blå kärrhök var den 2/10 då 5 st sågs passera 30-meterskärret.

Sparvhök

Totalt sträckte under hösten (1/9-30/10) 428 st sparvhök över området, vilket är det lägsta antalet under de senaste fem åren. Under den bästa sträckdagen (25/9) sågs 29 st sparvhök.

Ormvråk

Under hösten (24/8-30/10) räknades 492 st ormvråkar in från obsplatserna på norra Järvafältet, vilket utgör det lägsta antalet under de senaste fem åren.

Höstens bästa ormvråksdag blev den 1/10, ty då passerade 62 st över 30-meterskärret.

År 2008 slog ormvråkarna höstrekord med 1111 st passerande över norra Järvafältet.

Fjällvråk

Relativt få fjällvråkar, 45 st, sträckte över norra Järvafältet. Det tämligen låga antalet var inte helt överraskande, eftersom det rapporterats om att mycket få fjällvråkar lyckats vid årets häckning.

Kungsörn

Hittills, i slutet av november, har under denna höst ingen kungsörn observerats vid Järvafältet.

Under 2000-talet har endast hösten 2007 uppvisat motsvarande dåliga resultat.

Stenfalk

Under hösten (29/8-6/11) sågs 11 st stenfalkar sträcka över norra Järva. Resultatet är klart sämre jämfört med motsvarande för åren 2005-08.

Sträckrekordet för stenfalkar är 30 st hösten -05.

Pilgrimsfalk

Under våren 2009 sågs ingen enda pilgrimsfalk i området.

Därför är det positivt, att det totalt under hösten (perioden 20/8-23/9) observerades 7 st sträckande pilgrimsfalkar över norra Järvafältet.

Antalet är det tredje största under 2000-talet.

Dessutom sågs en jagande pilgrimsfalk vid Granholmstippen den 9/10.

Sträckande pilgrimsflakar över norra Järvafältet:

20/8 1 ex. ad sträckte över Älgkärrstippen.

21/8 1 ex. (1K) sträckte över Fornborgsberget.

10/9 1 ex. ad sträckte 30-meterskärret.

13/9 2 ex. sträckte samtidigt 30-meterskärret.

14/9 1 ex. 1K sträckte över 30-meterskärret.

23/9 1 ex. ad sträckte över 30-meterskärret.

Höstens sista observation för:

Bivråk 14/9

Brun kärrhök 29/9

Fiskgjuse 6/10

Lärkfalk 11/9

Rovfågelsträcket över norra Järvafältet under höstarna 2000-2009

Art	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Blå kärrhök	13	20	12	30	33	60	63	48	67	38
Sparvhök	-	-	-	-	-	750	575	542	750	428
Ormvråk	-	-	-	-	ca 500	755	770	635	1111	492
Fjällvråk	55	47	40	45	52	115	75	85	100	45
Kungsörn	1	2	1	9	4	5	2	0	8	0
Stenfalk	3	4	3	6	9	30	16	19	17	11
Pilgrimsfalk	2	0	2	2	7	18	10	5	3	7

HÖSTENS ÄNDER

Järvafältets sjöar lockade även hösten 2009 till sig åtskilligt med rastande änder. Dessutom observerades som vanligt många sträckande änder över området.

Säbysjön har under avsevärt lång tid utgjort den av områdets sjöar som dragit till sig flest rastande änder. Under hösten 2008 noterades dock en förändring, eftersom antalet rastande änder vid denna sjö var betydligt färre jämfört med tidigare höstar. Även under hösten 2009 konstaterades samma förändring, trots att det under några dagar uppehöll sig 60-80 st brunänder i Säbysjöns norra del. Orsaken till denna negativa förändring, med ett minskat antal höstrastande änder i Säbysjön, är inte så enkel att förklara. Mest troligt är att änderna inte finner tillräckligt med föda i sjön och därför söker sig till andra sjöar.

Eftersom näringstillgången i sjöar brukar kunna variera, får man väl hoppas på att Säbysjön om några år åter kan erbjuda rejält med lämplig föda åt många höstrastande änder.

Till all lycka lämnade inte alla änder Järvafältets sjöar. Under framför allt de senaste två höstarna har många änder valt att rasta i Översjön, Ravalen och Råstasjön.

Ett urval av höstens andobservationer:

Bläsand

Den 27-30/9 rastade 30-40 st bläsänder i Översjön och den 4/10 rastade 35 st på samma lokal. Den 3/10 kom ca 100 st bläsänder sträckande över 30-meterskärret i riktning mot Säbysjön. Av dessa valde ca 70 st att tillfälligt rasta i sjön. Den 30/10 sträckte 45 st bläsänder över 30-meterskärret.

I Råstasjön rastade 65 st bläsänder den 27/9 och 130 st den 3/10.

Snatterand

Under hösten observerades snatteränder i Råstasjön, Säbysjön och Översjön.

Flera av dessa snatteränder är givetvis sådana som under sommaren häckat vid t ex Säbysjön.

Stjärtand

Den 12/9 sträckte 40 st stjärtänder över 30-meterskärret och den 10/10 ytterligare 5 st sträckande över samma plats. Rastande stjärtänder upptäcktes vid Ravalen den 27/9 (4 st) och i Översjön den 27-29/9 (1-2 st).

Brunand

Även i år, precis som i fjol, var det Översjön som lockade till sig höstens största antal av rastande brunänder.

Den 27-28/9 fanns ca 140 st brunänder i Översjön, vilket var höstens största antal på Järva. Säbysjöns högsta antal var 82 st (20/10). Råstasjöns högsta antal var 29 st (18/10).

Beträffande stort antal rastande brunänder går det inte att undvika att nämna höstens fantastiska siffra från Tåkern.

I sjön fanns den 23/9 **23 000 (tjugotre tusen!!) brunänder** - ett sanslöst Tåkern- och förmodligen även Sverigerekord.

Enligt "Sveriges fåglar 2002" häckade 1000-2000 brunandspår i Sverige under 1990-talet.

Bergand

Under den gångna hösten har vi kunnat glädja oss åt flera rastande bergänder i Ravalen. Dessa valde dessutom att stanna i sjön under betydligt längre tid än vad som tidigare varit normalt.

Höstens första bergand i Ravalen upptäcktes den 15/10 och fram t o m 12/11 sågs i princip bergänder dagligen i sjön. Som mest 4 st samtidigt. Den 20/11 sågs minst 2 st bergänder i Ravalen.

Knipa

Under hösten utgjorde Ravalen områdets populäraste rastlokal för knipor. Störst antal räknades in den 8/11, då 105 st knipor befann sig i sjön.

Salskrake

Vid Ravalen och Säbysjön observerades vid flera tillfällen salskrakar under tiden 10-24/10. Vid Ravalen sågs en salskrake även den 22/11. Vid Översjön fanns en salskrake den 21-22/11, 4 st den 28/11 och 10 st den 29/11. Under tiden 13-29/10 uppehöll sig en salskrake vid Råstasjön. På samma plats sågs 3 st den 15/10.

Storskrake

Höstens bästa sträckdag för arten vid Järvafältet var den 13/11 med 435 ex. över 30-meterskärret.

Smådopping

Några få observationer av smådopping gjordes under hösten vid Ravalen, Råstasjön, Säbysjön och Översjön.

Mindre sångsvan

Den 29/11 upptäcktes en **mindre sångsvan** sträckande tillsammans med 11 st sångsvanar över 30-meterskärret och Älgkärrstippen.

Fram till slutet av november var den 13/11 höstens hittills bästa sträckdag för **sångsvanar**. Då sågs 148 st sträcka över 30-meterskärret.

PRUTGÄSS STRÄCKTE ÖVER JÄRVAFÄLTET

Observationer av prutgäss vid Järvafältet har hittills bara noterats vid totalt 6 tillfällen. Detta under åren 1997-2009 och samtliga observationer utom en gäller sträckande fåglar över norra Järvafältet. Undantaget utgörs av en rastande prutgås vid Råstasjön den 10-14/6 1997.

Höstens observationer av prutgäss utgjordes av två st grupper, med vardera drygt 100 individer, som sträckte över Fornborgsberget den 25/10. Samma prutgäsflockar sågs även då de sträckte över Angarnssjöängen i riktning mot Järva.

Samtliga Järvafältsobservationer av prutgäss:
1997.06.10-14 1 ex. rastade vid Råstasjön.
1998.09.19 ca 100 ex. sträckte över Barkarbyfältet.
1998.09.20 ca 200 ex. str. över Älgkärrstippen.
Noterbart är att den 19-20/9 1998 sträckte ett extremt antal med prutgäss över inlandet. Vid t.ex. Hjalstaviken sträckte ca 700 ex. den 19/9.
Även i bl a Närke sågs då sträckande prutgäss.
2006.09.30 ca 150 ex. (en grupp) sträckte över Fornborgsberget och 30-meterskärret.
2007.10.07 ca 30 ex. sträckte över 30-meterskärret.

ÄVEN SPETSBERGSGÄSS STRÄCKTE ÖVER JÄRVAFÄLTET

Över 30-meterskärret sträckte den 5/10 en spetsbergsgås i en grupp med 23 st sädgäss. Över samma plats sträckte 2 st spetsbergsgäss, tillsammans med 4 st sädgäss, den 8/10. Även den 9/10 upptäcktes en spetsbergsgås, i en grupp med 15 st sädgäss, över 30-meterskärret.

Samtliga observationer av spetsbergsgäss på norra Järvafältet:

1996 - 1 ex.	2006 - 6 ex.
1999 - 1 ex.	2007 - 2 ex.
2003 - 4 ex.	2008 - 1 ex.
2004 - 3 ex.	2009 - 4 ex.

LÅNGSTANNANDE BERGÄNDER I RAVALEN

Bergänder har i princip årligen kunnat observeras som rastande i någon av Järvafältets sjöar. Dock bara med någon enstaka individ och ofta bara under kortare tid i samband med höstflytningen.

Ravalen har under de senaste åren varit den av områdets sjöar som lockat bergänder mest.

Under hösten 2009 valde flera bergänder än vanligt, som mest sågs 4 st samtidigt, att rasta i Ravalen och detta dessutom under ungefär en månad, vilket är betydligt längre tid än vad som brukar vara normalt. Höstens första observation av bergand vid Ravalen gjordes den 15/10 och den sista (?) den 20/11.

UNG SKRATTMÅS KVAR I RÅSTASJÖN

En skrattnås (1K) d v s född i år finns fortfarande kvar (slutet av nov.) vid Råstasjön. Den unga skrattnåsen, som är född vid sjön, tycks tyvärr ännu inte vara någon riktigt bra flygare. Nåsen uppvisar ej någon synlig skada och därför är det svårt att förstå varför den inte klarar av att flyga någon längre sträcka.

Råstasjön och närbelägna Lötsjön hålls vintertid delvis isfria genom pumpanordningar, vilket gör

att mängder med änder söker sig hit. Den unga skrattnåsen får, om den inte till slut lyckas lära sig flyga, söka ändernas sällskap för att klara av en övervintring. Änderna matas ju ganska så rikligt och förhoppningsvis hinner skrattnåsen med att plocka åt sig tillräckligt med t ex bröd för att klara livhanken. Kanske lite ensidig kost för en skrattnås, men det funkar nog ändå.

OVANLIGT MÅNGA VINTERHÄMPLINGAR

Den 21-24/10 provianterade en grupp med 20-25 st vinterhämplingar i ogräsmarkerna nära affären Plantagens parkering. En grupp med så många vinterhämplingar har inte observerats på Järvafältet på ungefär 15 år.

Ruderatområdet nordväst om flygfältet, nära affären Plantagen, fortsatte under den gångna hösten att locka till sig vinterhämplingar.

Vid Plantagenområdet sågs 1-3 st provianterande vinterhämplingar den 29-31/10, en grupp med 10 st den 3/11, 6 st den 14/11 samt ca 10 st vinterhämplingar den 20-22/11.

Tidigare kända uppgifter om större antal vinterhämplingar (> 20 ex) på Järvafältet:

1965.12	ca 30 ex. vid Barkarby flygfält.
1995.05.01	ca 30 ex. söder om flygfältet.
1995.12.09	ca 40 ex. vid Väsby sjöäng.

NÄSTAN INGA NÖTKRÅKOR

Under den gångna hösten finns endast 3 st kända observationer av nötkråkor på Järvafältet.

Antalet är sorgligt få och man undrar givetvis över orsaken till detta låga antal obsar.

Under hösten 2008 uppträdde arten i relativt gott antal. Vid några tillfällen sågs då minst 4 st nötkråkor samtidigt ägna sig åt välbekanta födotransporter över bl a Hansta.

Nötkråkor saknades i vårt område, liksom i stora delar av Uppland, även hösten 2004.

Efterföljande höstar, fram t o m hösten 2008, uppträdde nötkråkorna åter i hyfsat normal omfattning på norra Järvafältet.

Antalet observerade nötkråkor under denna höst uppfattas även för övriga delar av Uppland vara färre än normalt.

Det bör väl egentligen bara finnas två orsaker till att nötkråkorna saknas denna höst.

Den ena bör i så fall vara att det saknas hasselnötter i vårt område. Inga hasselnötter gör det svårt för nötkråkorna att samla ihop det vinterförråd, som gör att arten kan övervintra. Inga hasselnötter tvingar nog nötkråkorna att flytta.

En annan orsak, till att vi inte haft några nötkråkor i vårt område denna höst, kan ju vara att föregående vinter (2008-2009) var kraftigt ogynnsam för nötkråkorna.

En hel del kyla minns man ju att det var förra vintern. Inte minst då vi lätt nedkylda stod och väntade på att få se den gulbrynade sparven. Det upplevdes väl ändå inte, att det var så himla kallt, att det skulle kunna slå ut områdets nötkråkepopulation.

Mer troligt är nog att det under den gångna vintern förekom kraftiga temperatursvängningar, tövader alternerade med ganska så sträng kyla, som gjorde att islager bildades på markytan. Ett sådant förhållande skapar naturligtvis stora problem för nötkråkorna, då de skall gräva fram sina sparade och nedgrävda hasselnötter. Utan åtkomlighet till sparade hasselnötter är det ju tyvärr mycket tveksamt om nötkråkorna överlevde förra vintern.

Höstens samtliga observationer av nötkråkor på Järvafältet:

18/8 1 ex. vid Fornborgsberget.

16/9 1 ex. förbiflygande E18/Stäketavfarten.

21/9 1 ex. förbiflygande Katrinedal.

MINDRE KORSNÄBBAR – REKORDINVASION

Den gångna höstens invasion av mindre korsnäbbar över stora delar av vårt land upplevs nog av många som **rekordartad**.

Undertecknad kan då inte minnas att jag någonsin upplevt så många mindre korsnäbbar på Järvafältet.

Observationerna i vårt område har gällt kringflygande, födosökande och relativt ofta sjungande individer. Och detta inte bara i områdets

Skogar, utan också vid stora öppna ytor som t ex Barkarbyfältet.

Är det någon fler än undertecknad som tyckt sig se ovanligt stor del utfärgade hanar bland de mindre korsnäbbarna?

Eftersom områdets granar under hösten dignat med kottar bör förutsättningen, för att mindre korsnäbbar nästa år skall häcka i vårt område, vara utomordentligt gynnsam.

NÅGRA BÄNDELKORSNÄBBAR – MEN INGEN STOR INVASION

Hösten 2009 inleddes exakt som föregående höst, med spännande många observationer av bändelkorsnäbbar på flera platser i landet. Därför fanns förhoppningen om en stor invasion, likt den vi fick uppleva hösten 2002, men denna uteblev tyvärr.

På Järvafältet gjordes följande observationer av bändelkorsnäbbar under år 2009:

19/7 1 ex. observerades norr om Översjön.

14/9 2 ex. honf. rastade vid Fornborgsberget.

21/9 1 ex. vid Älgkärrstippen.

Tidigare observationer av bändelkorsnäbbar på Järvafältet under 2000-talet:

2001.09.15: 1 ex. i Hansta.

2002: Invasion som startade i slutet av augusti.

2003: T o m 2/3 fanns bändelkorsnäbbar kvar efter invasionen under hösten 2002.

2003.11.30: 6-7 ex. vid Håga ruta.

2008.08.09 1 ex. vid Älgkärrstippen.

2008.10.01 1 ex. Fornborgsberget.

BÄVERNITT

Vintern 2008-09 övervintrade en bäver, troligen en ensam individ, i en nybyggd hydda vid norra delen av Ravalen.

Efter att isen lämnat sjön inkom inga rapporter under våren och sommaren om denna bäver.

Under sommaren gjordes däremot 1-2 observationer av bäver vid södra delen av Säbysjön.

I mitten av november noterades dock att Ravalens bäver åter varit aktiv vid sjön. Detta bl a genom upptäckten av nyfällda träd.

Det tycks som att en ny övervintring på gång i samma hydda som tidigare?

Självklar fråga: Är bävern ensam, eller är det ett par eller rent av en familj, som försöker övervintra vid Ravalen?

MINKNYTT

Under hösten har 2 st minkar fångats i slagfällor, utplacerade i 30-meterskärret.

JOK assisterar sedan många år tillbaka Järfälla kommuns viltvårdare, vilka ansvarar för jakten och minkfällorna, genom att bl a kontrollera fällorna vid 30-meterskärret.

Om du observerar mink vid Säbysjön, eller i sjöns omedelbara närhet, är det angeläget att du kontaktar Olle Bernard (070 340 5883) eller Tommy Eriksson (070 631 8990).

VILDSVINSNYTT

Än så länge finns inga uppgifter om att vildsvin observerats på norra Järvafältet, men det är väl dock bara, som vi brukar säga, en tidsfråga innan detta sker.

Vid Järfälla kommuns Mälarrenså har under år 2009 ett mindre antal observationer av vildsvin

gjorts och i våras kördes en sugga ihjäl nära Brukets skidbacke.

Vildsvinen närmar sig Järvafältet och detta förmodligen från flera håll, men än så länge tycks tydligen inte dessa nått hit.

INGET VESSLE- ELLER HERMELINNYTT

Det hade varit otroligt trevligt att kunna få berätta om att någon relativt nyligt sett en vessla eller hermelin på Järvafältet. Men tyvärr icke så.

I stället skickas följande efterlysning:

När såg du en vessla eller hermelin på Järvafältet?

Alla ni som sett en vessla eller hermelin på Järvafältet under 2000-talet utses redan nu som vinnare.

Undertecknads senaste vessleobs på Järvafältet gjordes nog för 10-15 år sedan och om jag inte minns helt fel, så var detta vid det s k 30-meterstornet.

Under 1980- och 90-talet såg undertecknad vid flera tillfällen vesslor vid bl a Rocksta och Säby gård.

UPPLANDS LANDSKAPS.....

- djur: Havsörn
- fågel: Havsörn
- fisk: Asp
- insekt: Cinnoberbagge*
- blomma: Kungsängslilja
- svamp: Karljohan
- sten: Hälleflinta**

***cinnoberbagge**, *Cucujus cinnaberinus*, art i skalbaggsfamiljen plattbaggar. Cinnoberbaggen lever under bark på döda aspar och andra lövträd. Den är röd med svarta ben och antenner, 11-15 mm lång och akut utrottningshotad (Källa: NE).

****Hälleflinta** är en finkornig, tät och flintaliknande bergart med växlande färg. Mineralen i hälleflinta är kvarts och fältspat. Den kan vara grå, gul, grönaktig eller rosa. I Uppland finns den i en randig variant. Hälleflinta har i liten skala brutits för framställning av ställsten, som användes för infodring av masugnar.

Inventeringen av tretåig hackspett och orre i Färnebofjärdens nationalpark

Förra hösten hade jag ett upprop i JOK-bladet och på klubbens hemsida om att jag behövde deltagare till en stor inventering av tretåig hackspett och orre i Färnebofjärdens nationalpark våren 2009. Glädjande nog ställde inte färre än 15 JOKare upp och därmed blev vi 16 inventerare som tillsammans, från slutet av mars till början av maj, avverkade 89 inventeringspass om sammanlagt ca 450 timmar i nationalparken.

Tyvärr hittade vi inte så många revir av tretåig hackspett som vi från början hoppades. Det fanns dock säkra par på tio platser samt ensamma fåglar (som möjligen kan ha ingått i par) eller par som eventuellt kan ha dubbelräknats på ytterligare sju platser. Detta innebar att antalet par tretåiga hackspettar i parken ligger mellan 10 och 17. Det var en besvikelse att vi inte kunde fastslå ett mer exakt antal, men arten är mycket nyckfull och svårfunnen. Ibland kan fåglarna trumma mycket ivrigt och komma direkt när deras läten spelas upp, men oftare är de tysta och ointresserade trots att de finns i området. De håller också till i områdets absolut mest svårframkomliga terräng med mark som ofta är blockrik och täckt av många vindfällen.

Arten finns nästan enbart i gammal gran-skog med stor andel nyligen döda träd, men tyvärr är det inte alla sådana skogar i parken som hyser arten. Lite roligt var dock att det dykt upp två par i de norra delarna, där förvaltningen nyligen dödat stora antal granar för att gynna lövträden (och den vitryggiga hackspetten). I övrigt fanns alla fåglar i parkens sydliga mer barrskogsdominerade delar, i Tinäsområdet, på Öbyhalvön och på Torrön.

Uppskattningsvis har arten minskat med 30-40 % i området sedan 1970-talet och den verkar tyvärr också ha minskat något sedan den provinventering som genomfördes år 2005. Förändringar under en så kort tidsrymd kan bero på tillfälligheter, men det är ställt utom varje tvivel att arten har svårt att klara sig i de intensivt brukade skogarna utanför nationalparken och att minskningar där också kan påverka stammen i parken negativt.

Tretåig hackspett

När det gällde orrar räknades antalet spelande tuppar, en inte heller lätt uppgift eftersom fåglarna ofta tystnar eller flyger bort då man nalkas dem. De störs också mycket ofta av t.ex. förbiflygande rovfåglar och på många spelplatser kan det vara olika antal som spelar olika dagar. En ganska säker uppskattning är att det spelar ca 70 tuppar i nationalparken. De finns på minst sju markspelplatser med 5, 6, 5, 9, 9, 5 respektive 5 fåglar. Övriga ca 25 tuppar är sådana som spelar ensamma och utspridda i talltoppar, s.k. skvaltorrar. Att notera är att spelande orrar nästan helt saknas i nationalparkens delar kring Gysinge. Kanske deltar fåglarna här istället i det mycket stora spelet på den närbelägna Jordbärsuren?

I mitten av 1970-talet uppskattades att det spelade ca 225 orrtuppar i området kring Färnebofjärden. Om vi uppskattar att ca 150 tuppar fanns i det område som nu är nationalpark, får vi fram att stammen ungefär halverats på de senaste 35 åren. Detta till trots har nog orren, liksom den tretåiga hackspetten och många andra skogsbundna fåglar, en för Mellansverige unikt tät stam i nationalparken.

Som alltid vid denna typ av inventering gjordes en hel del andra intressanta fynd. Inventerarna var särskilt tillsagda att notera tecken på tjäder, bl.a. som en grund till kommande inventeringar av denna art. Tjädrrar sågs på sju ställen och spår eller spillning av sådana på ytterligare ca 25 platser. Den minsta arten bland skogshönsen, järpen, sågs på inte färre 14 platser – detta är förvånansvärt eftersom arten är mycket diskret och svårfunnen. Tjäderfynden gjordes nästan enbart på Öbyhalvön samt i centrala Tinäsområdet, medan i stort sett alla fynd av järpe gjordes i det sistnämnda området.

En tidigare okänd häckning av havsörn hittades och några inventerare hade en spännande närbild med ett lodjur.

Det utan jämförelse roligaste fyndet var dock lavskrikor på två olika lokaler. Detta tyder starkt på att denna art har en liten stam vid Färnebofjärden, långt söder om sitt nu kända utbredningsområde.

Arbete med att närmare reda ut lavskrikans förekomst i nationalparken kommer att påbörjas sent under hösten 2009.

Stig Holmstedt